

Dr Robert Vannoy , Historia Starego Testamentu, Wykład 21

© 2012, Dr Robert Vannoy i Ted Hildebrandt

Chronologia patriarchalna Ciąg dalszy, Abraham

Przegląd chronologii okresu patriarchalnego

Podczas naszej ostatniej sesji przyglądaliśmy się chronologii okresu patriarchalnego.

Prześledziliśmy dane, które dostarczają nam informacji pozwalających ustalić chronologię, i odkryliśmy, że na datę okresu patriarchalnego wpływają dwie zmienne.

Pierwszym z nich był 1 Król. 6:1. Niezależnie od tego, czy przyjmujemy 480 lat jako lata dosłowne, czy też w jakiś sposób potraktujemy to jako liczbę schematyczną, skutkuje to różnicą pomiędzy wczesną i późną datą Exodusu. Drugą zmienną był Księga Wyjścia 12:40, która mówi, że Izrael przebywał w Egipcie przez 430 lat. Ale w Septuagincie znajduje się wariant tekstowy, w którym jest napisane: „Izrael przebywał 430 lat w Kanaanie i Egipcie”. Pojawia się więc pytanie, która interpretacja jest najlepsza. Czy chodzi o to, że Izrael spędził 430 lat w Egipcie, czy też że Izrael spędził 215 lat w Egipcie i 215 lat w Kanaanie, zanim udał się do Egiptu? To był punkt naszej dyskusji w ciągu ostatniej godziny. Trzeba to podzielić przez 215, ponieważ wiek patriarchalny to 130, 60 i 25. 130 to wiek Jakuba przed udaniem się do Egiptu. Lata 60 to 60 lat życia Izaaka przed narodzinami Ezawa i Jakuba. 25 lat to 25 lat, które Abraham spędził w Kanaanie, przed narodzinami Izaaka. To interesujące, że jeśli dodasz te liczby, liczba 430 rzeczywiście dzieli się dokładnie na połowę.

Dowody na 430 lat, Księga Rodzaju 15 i Dzieje Apostolskie 7

To, co wtedy robiliśmy, polegało na przyglądaniu się dowodom dotyczącym 430 lat, Księgi Rodzaju 15 i Dziejów Apostolskich 7 oraz wzrostowi populacji jako czynnikom. Na koniec pokazaliśmy jako dowód 215 lat, a głównym argumentem jest Galacjan 3:17, który mówi: „Zakon, który przyszedł 430 lat po obietnicy, a obietnica była dana Abrahamowi”. Wspomniałem już, jak sądzę, że pod koniec chwili jednym ze sposobów odpowiedzi na argument, że ustanawia to 215 lat pobytu w Egipcie i 215 lat w

Kanaanie, jest stwierdzenie, że obietnica została ponownie potwierdzona Jakubowi tuż przed do zejścia do Egiptu. Podałem ci te odniesienia, Księgę Rodzaju 46:3 i 35:9. To jeden ze sposobów, aby na to odpowiedzieć.

Galacjan 3:17 Chciałem jednak wspomnieć tylko o jeszcze jednym komentarzu na ten temat i była to sugestia KA Kitchen. To ta sama książka, o której wspomniałem na ostatniej godzinie zajęć, *Starożytny Wschód i Stary Testament*, strona 53, przypis 97. Jest to w twojej bibliografii, na dole strony 12. Kitchen mówi tam: „Paweł w Galacjan 3:17 jest troszczyli się o ustalenie jednego punktu, że prawo nadeszło długo po przymierzu Boga z Abrahamem. Dlatego przedstawia swoją tezę nie poprzez mozolne obliczenie rzeczywistego odstępu między tymi wydarzeniami, ale po prostu i wnikliwie, cytując jedną dobrze znaną liczbę obejmującą 430 lat mieszczących się w tym przedziale”. Zatem to, co ma na myśli, brzmi w Liście do Galacjan 3:17, gdzie jest napisane: „To mówię, przymierze, które zostało potwierdzone przed Bogiem w Chrystusie, prawo, które nastąpiło 430 lat później, nie może unieważnić tego, co powinno sprawić, że obietnica nie będzie skuteczna.” Mówi, że 430 lat to jedyny dobrze znany blok czasu, o którym wszyscy wiedzieli w tym większym przedziale. Oto sposób, w jaki Kitchen interpretuje wygląd tej liczby. Nie należy stąd wyciągać wniosku, że cały okres od Abrahama do Mojżesza wynosił 430 lat.

Teraz kontynuuje i wygłasza w związku z tym kolejne stwierdzenie, które moim zdaniem jest ważne w związku z jego poglądem, ponieważ stwierdza, że „to, że Paweł posłużył się interpretacją 430 lat według Septuaginty, jest nieuzasadnionym i niepotrzebnym założeniem, w przypadku którego wola Być może zbyt często współczesny komentarz jest przyczyną tej myśli”. Kitchen nie twierdzi, że Paweł przestrzega Septuaginty. Mówi, że po prostu cytuje jeden dobrze znany okres w większym przedziale 430 lat. To także możliwe wyjaśnienie. Myślę, że zachowuje ostrożność, mówiąc, że Paweł podąża za Septuagintą, swoim wsparciem, ponieważ jeśli Paweł cytował Septuagintę, a Septuaginta rzeczywiście mówi, że w Egipcie jest tylko 215 lat, to co zrobić z tymi wszystkimi fragmentami Księgi Rodzaju? Wspomina o 400

latach, wydaje się to całkiem jasne.

W Gen. 15:16 i Exod. 6:16-20

W porządku, więc Galacjan 3:17 jest oczywiście mocnym tekstem przemawiającym za poglądem 215 lat . Pogląd ten potwierdzają zarówno Pięcioksiąg Samarytanina, jak i Septuaginta. Omówiłem już lekturę Septuaginty, która mówi: „Pobył synów Izraela podczas pobytu w ziemi egipskiej i ziemi Kanaan trwał 430 lat”. Innym argumentem potwierdzającym 430 lat jest Księga Rodzaju 15:16 i Księga Wyjścia 6:16-20. Przyjrzelśmy się już Księdze Rodzaju 15:16, widzicie, że Księga Rodzaju 15:16 mówi: „w czwartym pokoleniu przyjdą tu ponownie ” – czwarte pokolenie. W Księdze Wyjścia 6:16-20 czytamy: „ To były imiona synów Lewiego według ich zapisów: Gerszon, Kehat i Merari . Lewi żył 137 lat. Synami Gerszona według rodów byli Libni i Szimej. Synami Kehata byli: Amram, Ichar, Hebron i Uzziel . Kehat żył 133 lata. Synami Merariego byli Mahli i Muszi. Oto rody Lewiego według ich zapisów. Amram poślubił siostrę swego ojca, Jochebed, która urodziła mu Aarona i Mojżesza. Amram żył 137 lat .” To jest genealogia. Jeśli prześledzisz to, odkryjesz, że struktura jest następująca: w wersecie 16 przechodzisz od Lewiego do Kehata, od Kehata do Amrama i od Amrama do Mojżesza. I oczywiście Lewi ma Gerszona, Kohata i Merariego za synów, Gershon ma Libniego i Szimeja za synów, a Merari ma Mahliego i Mushiego. Amram ma swoich synów: Mojżesza i Aarona. To są inne imiona, które występują w tej kolejności w Księdze Wyjścia 6:16-20.

Teraz pytanie brzmi, czy łączysz Księgę Rodzaju 14, która mówi o czterech pokoleniach, z Księgą Wyjścia 6, są cztery pokolenia, Lewi, Kehat, Amram i Mojżesz, które wydają się pasować do 215 lat lepiej niż 400 lat. Pokolenie zwykle nie trwa 100 lat, ale jak widać, problem polega na tym, że istnieje wiele problemów. Jeden z problemów pojawia się także w 15. rozdziale Księgi Rodzaju, który zwykle nie mówi o czterech pokoleniach, ale o 400 latach. Zatem ten *d'or* tam, czyli „pokolenie”, mogło być tak, jak wyjaśniłem wcześniej, okresem około 100 lat. Zatem będzie to około 400 lat.

Kitchen również omawia tę kwestię i mówi o stwierdzeniu z wersetu 20, że: „Amram wziął za żonę Jochebed, siostrę swego ojca, a ona urodziła mu Aarona i Mojżesza. Mówi: „oświadczenie, które Jochebed przekazała Amramowi, Aaronowi i Mojżeszowi w Księdze Wyjścia 6:20, nie dowodzi bezpośredniego pochodzenia”. Wracamy do tego samego problemu języka, który jest używany w genealogiach biblijnych. Jego pogląd jest następujący: „Księga Wyjścia 6:16-20 nie jest pełną genealogią, ale podaje jedynie plemię Lewiego; klan Kehat; oraz grupa rodzinna Amram i Jochebed, do której należeli Mojżesz i Aaron”. Aby Amram i Jochebed nie byli rozumiani jako prawdziwi rodzice. Jest to grupa rodzinna Amrama i Jochebed, z której pochodzi Mojżesz. Jeśli tak jest, a myślę, że Kitchen ma całkiem solidne podstawy, sugerując, że w takim przypadku nie wiemy, jak nazywali się bezpośredni rodzice Mojżesza. Nie są one wspomniane w narracji o Wyjściu, która była wcześniej w narracji o Wyjściu, gdzie Mojżesz był ukryty w sitowiu itd., i nie podano tam imion.

Jest jeszcze jeden czynnik, który moim zdaniem całkiem dobrze potwierdza, że jest to właściwe zrozumienie, a mianowicie Amramici, czyli ta grupa potomków Amrama, była już dość liczna w czasie Exodusu. Spójrz na Liczb 3:27 i 28: „Do Kehata należały rody Amramitów, Izharitów, Hebronitów i Uzzielitów; byli to klany Kehatytów. Zobaczcie, to wszystkie zejscia Amrama i Jochebed. „Liczba wszystkich chłopców w wieku miesiąca i starszych wynosiła 8600. Kehatyci byli odpowiedzialni za opiekę nad sanktuarium”. 8600 w czasie Exodusu, więc myślę, że mówisz o więcej niż jednym pokoleniu, musisz być. Chociaż jednocześnie chcę powiedzieć, że są problemy z danymi spisowymi i całą tę kwestię chcę omówić później. Ale wydaje mi się, że nie można po prostu powiedzieć, że Księga Rodzaju 15:16 mówi o czterech pokoleniach, Księga Wyjścia 6 mówi o Lewi, Kehacie, Amramie i Mojżeszu, zatem to lepiej pasuje do czterech pokoleń, a to lepiej pasuje do 215 lat i użyj tego jako argument za założeniem modelu 215. To bardziej skomplikowane. Wnioski

Vannoya : 430 lat

Więc myślę, że biorąc wszystko pod uwagę, lepiej trzymać się tekstu masoreckiego z 430 latami. Lepiej jest zrozumieć fragment Galacjan, nawet w taki sam sposób, w jaki robi to Kitchen, cytując jedną główną postać z szerszego zakresu lub wskazując obietnicę daną Abrahamowi, ponownie potwierdzoną przez Jakuba, gdy prawo obowiązywało 430 lat później. Pytanie lub uwagi? To nie jest prosty problem, jest na to wiele aspektów.

Cóż, myślę, że argumentami za 430 są głównie Księga Rodzaju 15:13;15:16, Dzieje Apostolskie 7:6-7 i wzrost populacji. OK, szukaliśmy pod kątem trudności związanych z danymi biblijnymi. Po pierwsze, powiedziałem, że trudno jest określić tę kwestię z 1 Króla 6:1, 480 lat. Po drugie, 430 lat, o których właśnie rozmawialiśmy.

Rodzaju 14 Argument Po trzecie, co tak naprawdę byłoby ok. pod 2. „, nie mamy żadnych pozabiblijnych dowodów pozwalających zidentyfikować któregośkolwiek ze współczesnych Abrahamowi wspomnianych w Księdze Rodzaju”. To, co pojawia się w tym miejscu, a omówimy to nieco później, to w szczególności rozdział 14, ponieważ w 14 masz koalicję królów, która przychodzi, atakuje i porywa Lota. Abraham ich ściga, a w Księdze Rodzaju 14 jest mowa o wielu królach z wielu krajów. Gdybyśmy z pozabiblijnych dowodów wiedzieli, że „och, tu jest taki a taki”, moglibyśmy datować go na przykład na podstawie zapisów mezopotamskich czy czegoś takiego, to pomogłoby podać powiązanie z czasami Abrahama. Nie mamy jednak nic takiego.

Kitchen stwierdza ogólnie, że rozdział 14 Księgi Rodzaju przedstawiający tę koalicję królów pasuje do wzorca politycznego w Mezopotamii w okresie od 2000 do 1750 roku p.n.e., ale nie wcześniej ani później. Pasuje do wzorców politycznych w Mezopotamii z sojuszami królów małych miast-państw w okresie od 2000 do 1750 roku p.n.e., ale nie wcześniej ani później. Zatem do tego stopnia możemy powiedzieć, że Abraham pasuje do okresu około 2000–1750 p.n.e., ale nie da się tego jednoznacznie określić. Rzecz w tym, że trudności z chronologią polegają na tym, że te dwa czynniki plus brak dowodów pozabiblijnych naprawdę nam nie pomagają.

Wczesna/późna data exodusu

3. na Twoim konturze. Oto zmienne, które już omówiliśmy, ale tylko w ramach przeglądu. Zmienne są dwie: wczesny/późny Exodus. Mamy wczesną datę Exodusu, czyli rok 1446 p.n.e., jeśli przyjmujemy późną datę Exodusu, rok 1290 p.n.e. Inną zmienną jest to, czy w odniesieniu do długości Izraela w Kanaanie i Egipcie kierujemy się tekstem masoreckim czy Septuagintą. Jeśli kierować się tekstem masoreckim, oznacza to, że 1446 to plus 645 lat. 430 plus 215 równa się 645. Zatem po prostu dodajesz 645 i otrzymujesz rok 2091 p.n.e. za wejście Abrahama do Kanaanu. Jeśli podążymy za Septuagintą, otrzymamy rok 1876 p.n.e., co oznacza dodanie zaledwie 430, z 215 w Egipcie i 215 w Kanaanie.

Ale jeśli zaczniesz od późnej daty Exodusu, zwykle około 1290 r., czasem jest to 1260 r. lub gdzieś w tym okresie. Jeśli podążać za tradycją tekstu masoreckiego, plus 645 daje rok 1935 p.n.e., a odczyt Septuaginty daje rok 1720 p.n.e. Dobrze widzisz, że ostatecznie zakres obejmuje lata od 2091 do 1720 p.n.e., w zależności od zmiennych, którymi się kierujesz. Dlatego Schultz na początku swoich rozważań na temat chronologii patriarchów mówi, że nie jest to pewne w 100%, choć obecnie opowiada się za wcześniejszą datą, co i ja bym opowiadał. Wydaje mi się, że ciężar dowodów dotyczy wczesnej daty Exodusu, omówię to później i jego przyczyny, a także lekturę tekstu masoreckiego. Pytania lub komentarze?

D. Abraham 1. Abraham jako postać historyczna Geograficzna podróż Abrahama

Przejdźmy zatem do D. na twoim zarysie, który brzmi: „Abraham”. Omawiamy okres patriarchalny, a pod Abrahamem: 1. „Abraham jako postać historyczna”. Najpierw omówię Abrahama jako postać historyczną, a następnie omówię Abrahama jako naszego duchowego ojca. Ale najpierw spójrzmy tylko na Abrahama jako na postać historyczną i małe a. brzmi: „Ogólny zarys jego ruchów geograficznych”. Kiedy wracamy do Księgi Rodzaju 11:28, czytamy: „Haran umarł przed swoim ojcem Terachem w ziemi swojej ojczyzny, w Ur chaldejskim”. Następnie w wersecie 31 „Terach wziął swojego syna

Abrahama i Lota, syna Harana, syna jego syna, i wyszli z ziemi Chaldeczyków, aby udać się do ziemi Kanaan. I przyszli do Haranu, i tam zamieszkali”. A zatem urodził się w Ur Chaldeczyków. Większość uczniów tej części Księgi Rodzaju rozumie, że Ur Chaldeczyków to Ur w południowej Mezopotamii, Ur, które odkopał Leon Wooley. Czytałeś o tym południowym Ur w Finegan . Trzecia dynastia z Ur datuje się na lata 2070–1960 p.n.e., więc jak widać, zgadza się to z czasami Abrahama. Trzecia dynastia z Ur to okres neosumeryjski, który Finegan omówił na stronie 39 i następnych. Udali się z Ur do Haranu, a w Księdze Rodzaju 11:31 czytamy, że „przyszli do Haranu i tam zamieszkali”. Ur jest tutaj na dole, idź w górę Eufratu, obok Babilonu, obok Mari, aż do Haranu, wysoko na północy. Niektórzy uważają obecnie, że wzmianka o Ur Chaldeczyków odnosi się do północnego Ur na północny wschód od Haranu, chociaż toczy się debata na temat tej nowej sugerowanej lokalizacji.

W Księdze Rodzaju 12:1 Pan mówi Abrahamowi, aby opuścił ten kraj od krewnych domu jego ojca. Czytacie w 12:4, że Abraham wyszedł z Haranu, a następnie w 12:6: „Abraham przeszedł przez miejsce tej ziemi aż do miejsca Sychem, pod dębem Moreh, a Kananejczycy byli wtedy w tej ziemi”. Zatem przenosi się stamtąd obok Damaszku w okolice Sychem, jak opisano w Księdze Rodzaju 12:6. W Księdze Rodzaju 12:8 jest napisane: „przeniósł się stamtąd na górę na wschód od Betel”. Zobacz Betel i Aj znajdują się nieco na południe od Sychem. „Betel od zachodu i Aj od wschodu, i tam zbudował mu ołtarz”. Następnie w wersecie 9 „wyruszył w stronę Negebu”, czyli dalej na południe, a w wersecie 10 czytamy: „w kraju panował głód, Abram udał się do Egiptu i tam przebywał”. Idzie więc aż do Egiptu. Następnie w Księdze Rodzaju 13:1 Abraham wyszedł z Egiptu, on, jego żona i cały dobytek, a Lot z nim do Negewu. Werset 3 mówi, że udał się ze swoich wędrówek z Negew do Betel, do miejsca swego początku, pomiędzy Betel i Aj. A potem w wersecie 18 czytamy: „Abraham przeniósł swoje namioty, przyszedł i zamieszkał pod dębami Mamre , które są w Hebronie, i zbudował tam ołtarz Panu”. Zasadniczo mamy do czynienia z jego przemieszczaniem się z Ur Chaldejskiego do Haranu, w dół do Egiptu, z powrotem do Kanaanu, ze wspomnianymi miejscami w Kanaanie: Sychem, Aj, Betel, Hebron i Mamre . To niezła podróż. Nawet

dzisiaj przy zastosowaniu nowoczesnego transportu byłaby to niezła podróż. Zatem Abraham był tym, który dużo podróżował.

B. Księga Rodzaju 14

1. Abraham jako bogaty – teraz ur. na twojej kartce, w rubryce „Abraham jako postać historyczna” znajduje się rozdział 14 Księgi Rodzaju. Już o tym wspomniałem. To raczej niezwykły rozdział. Pierwszą rzeczą, która rzuca się w oczy, jest to, że jest ona niezwykła, ponieważ jest jedynym zapisem działalności militarnej części patriarchy. Chociaż Abrahama można by pomyśleć, że był w pewnym sensie nomadą, przemieszczał się z Ur Chaldejskiego do Haranu, dalej do Egiptu i z powrotem. Nie powinniśmy postrzegać go jako biednego człowieka. Ktoś, kto właśnie jechał na swoim osiołku szlakiem, bo był bardzo bogatym człowiekiem. Jest to wskazane w rozdziale 13 wersecie 2, gdzie jest napisane: „Abraham był bardzo bogaty w bydło, srebro i złoto”. A w wersecie 6, kiedy dochodzimy do sporu pomiędzy Abrahamem a Lotem, czytamy: „kraj nie była w stanie ich unieść, aby mogli mieszkać razem, ponieważ ich majątek był tak wielki, że nie mogli mieszkać razem”. Najwyraźniej mieli wiele stad i stad, a on był bardzo bogatym człowiekiem. Prawdopodobnie zamożny biznesmen zajmujący się bydłem.

Miał wielu służących. Czytacie w rozdziale 12 wersecie 5: „Abraham wziął swoją żonę Saraj i Lota, syna swego brata, i cały ich dobytek, który zebrali, oraz dusze, które zdobył w Haranie, i wyszli, aby udać się do ziemi Kanaan.” „Dusze, które zdobyli w Haranie”, niewątpliwie były sługami. Podobno miał wielu służących. Czytacie w Księdze Rodzaju 13:7, że doszło do sprzeczki pomiędzy pasterzem bydła Abrahama a pasterzami bydła Lota.

Zatem Abraham i Lot mieli sługi, wielu z nich niewątpliwie służyło jako pasterze, ale ci słudzy mogli, jeśli to konieczne, działać w sposób militarny, i tak właśnie się stało, gdy zostali zaatakowani przez tę koalicję królów i Lot został porwany. Czytacie w

wersecie 14, rozdziale 14, „kiedy Abraham usłyszał, że jego brat został wzięty do niewoli, uzbroił swoje wyszkolone sługi, urodzone w jego własnym domu, 318, i ścigał ich aż do Dan”. Zatem masz podaną tam liczbę 318 sług. Najwyraźniej zostali przeszkoleni do walki i wyruszyli na ratunek Lotowi. Widzisz

więc Abrahama z innej perspektywy, niż zwykle o nim myślimy w rozdziale 14. 2.

Księga Rodzaju 14 – Podaje nam imiona wielu królów

Drugą rzeczą w Księdze Rodzaju 14, która jest dość niezwykła i odmienna, jest to, że podaje nam imiona wielu królów i miejsca, w których rządzili, oraz nazwy miejsc z liczbą bitew. Rozpocznij rozdział stwierdzeniem: „ W tym czasie Amrafel , król Szinear, Arioch, król Ellasar , Kedorlaomer , król Elamu, i Tidal, król Goiim , wyruszyli na wojnę przeciwko Berie, królowi Sodomy, Birszy , królowi Gomory, Szinabowi , królowi Admy , Szemeberowi król Zeboim i król Beli, czyli Soaru . Wszyscy ci ostatni królowie połączyli siły w Dolinie Siddim (Morzu Słonym). Przez dwanaście lat byli poddani Kedorlaomerowi , ale w trzynastym roku zbuntowali się. W czternastym roku Kedorlaomer i sprzymierzeni z nim królowie wyruszyli i pokonali Refaitów w Aszterot Karnaim , Zuzyci w Ham, Emici w Shaveh Kiriathaim ” i tak dalej. Historycy zawsze interesowali się: kim są ci ludzie?

Było tam wiele dyskusji na temat pierwszego człowieka, Amrafela , króla Szinear, i wielu próbowało utożsamić go z Hammurabim. Istnieje pewne podobieństwo między imieniem Hammurabi i Amraphel . Szinar wydaje się być Babilonem, więc pod tym względem pasowałby. Jednak nowsze dowody na datowanie Hammurabiego czynią to, moim zdaniem, mało prawdopodobnym. Hammurabi jest obecnie dość mocno datowany na około 1700 r. p.n.e. Mam na myśli lata 1728–1686 p.n.e. Powiedziałbym więc , że około 1700 r. p.n.e. Sposób, w jaki to datowano, pochodzi z listów Mari, gdzie znajdowała się korespondencja Hammurabiego i Zimriego Lima , król Mari. Hammurabi ostatecznie pokonał Zimriego Lima, ale kiedyś uważano, że Hammurabi był wcześniej, ale teraz jest całkiem pewne, że żyje około 1700 roku p.n.e.

1700 p.n.e. byłby dla Abrahama spóźniony, chyba że weźmie się pod uwagę późną datę Exodusu. E. Spiesera *Genesis Anchor Bible Commentary* omawia Amraphela na stronie 107 i stwierdza: „Z punktu widzenia językowego nie ma sposobu, aby powiązać imiona Amraphel i Hammurabi”. Spieser twierdzi, że końcowe „L” w języku Amraphel musiałyby być błędem w przypadku Y w przypadku Hammurabiego – końcowe L i Y. Początkowe *alef* jest błędem w przypadku „*ayin*”, Amraphel ma *alef*, a Hammaruabi jest odpowiednikiem tak. *Aleph* i '*ayin* nie różnią się dla nas zbyt, ale w niektórych z tych języków są zupełnie inne. Zatem Spieser wskazuje, że pod względem językowym naprawdę nie można dobrze uzasadnić połączenia tych dwóch nazw. Oznacza to jednak, że nie wiemy, kim był Amrafel, ponieważ nie ma żadnych pozabiblijnych dowodów na to, kim był. Ponownie, nie oznacza to, że powinniśmy być podejrzliwi co do historycznej wiarygodności 14 rozdziału Księgi Rodzaju. Wróć do całej tej sprawy związanej z fragmentaryczną naturą znalezisk archeologicznych. Księga Rodzaju 14 jest interesującym rozdziałem, ponieważ zawiera wszystkie te nazwy. Może kiedyś, wiesz, jak te znaleziska Ebla, może ktoś wymyśli tabliczki z odniesieniami do tych ludzi i miejsc, o których na razie nic nie wiemy.

Jedno z pierwszych doniesień na tabliczkach Ebla głosiło, że znajdowała się wzmianka o pięciu miastach wymienionych w Księdze Rodzaju 14, i nie tylko o pięciu miastach, ale ułożonych dokładnie w tej samej kolejności, w jakiej były wspomniane w Księdze Rodzaju 14. To spowodowało, że, niejaki David Noel Freedman, który był tym tak poruszony, że zaproponował, aby okres patriarchalny został przesunięty na około 2300 rok, znacznie wcześniej, aby zbiegł się z tablicami Ebla. To dość radykalna propozycja, oparta na pięciu nazwiskach wymienionych w tej samej kolejności na tabliczkach Ebla. Te teksty nie zostały jeszcze opublikowane, te pięć nazwisk i ich kolejność. Była to informacja z wykładu czy czegoś takiego, jednej z tych osób, która rzeczywiście posiadała informacje lub dostęp do tabletów. Od tego czasu jedna z osób mających dostęp do tablic kwestionuje twierdzenie, że ten człowiek naprawdę błędnie odczytał niektóre symbole i że nazwy tych miast nie zostały nazwane w tej samej kolejności. Zapomniałem, które z nich były prawidłowe, ale cała ta kwestia jest w tym

momencie nieuchwytna, ponieważ nie można dotrzeć do materiału, a sprawa stała się nieco polityczna w przypadku rządu syryjskiego. Ale najwyraźniej na tablicach Ebla wspomniane są niektóre z tych miast – na przykład Sodom.

Zwyczajnie są poszlakami w tym sensie, że idee, które w niektórych przypadkach znajdują odzwierciedlenie w prawach Hammurabiego, ale w szczególności w dokumentach Nuzi, dotyczące adopcji niewolników, praw małżeńskich, praw do dziedziczenia i tym podobnych rzeczy, wydają się bardzo podobne do zwyczajów, które znajdujemy odzwierciedlenie w narracjach patriarchalnych, ale Nuzi jest później, około 1400-1500 p.n.e. Jest później, więc jest to poszlaka, niewiele dowodząca. Ale fakt, że nastąpiło to później, nie ma większego znaczenia, nie sądzę, ponieważ tego typu zwyczajnie to zazwyczaj tradycyjne rzeczy, które nie zmieniają się zbyt przez okres 200, 300, a nawet 500 lat.

Kedorlaomer to drugie imię, o którym często się mówi. Interesujące jest to, że wiemy, że to imię naprawdę jest elamickie, Kedorlaomer, król Elamu, ponieważ znaleźliśmy podobne imiona w tekstach elamickich. Nie dokładnie ten, ale Kedor lub Chedor, jego pierwsza część, oznacza „sługę”. A „laomar” to elamicka bogini „Laomer”. Zatem jest to naprawdę służebnica tej bogini, takie jest znaczenie tego imienia i pasuje do tego, co wiadomo o wczesnych tekstach elamickich.

Dyskusja na temat 318 sług

Nie planowałam omawiać kwestii rozmiaru, 318 służących często to kwestionuje. Zwykle sądzę, że jest to paralela z listami z Amarny, które wprawdzie pochodzą jakiś czas później, ale te listy od kananejskich królów-miast i państw do egipskiego faraona około 1400 roku p.n.e. W niektórych listach z Amarny znajdują się wzmianki o kontyngentach bardzo małych oddziałów rozmiary, które byłyby bardzo podobne do tego. Wydaje mi się, że czytałam ci wcześniej, że Gunkel stwierdził, że to niedorzeczne lub coś w tym stylu. Nie możesz uwierzyć, że podbijająca świat armia licząca zaledwie 318 ludzi była w stanie pokonać tę koalicję królów Mezopotamii. Ale myślę, że trzeba to umieścić w kontekście. Nie były to imperia, jak na przykład imperium egipskie,

imperium Mezopotamii czy późniejsza Asyria i Babilon. Byli to królowie małych miast- państw, którzy prawdopodobnie przybyli z łupieżczą wyprawą przez Kanaan, atakując inne małe miasteczka i próbując je splądrować. W takim kontekście 318 mężczyzn może stanowić sporą siłę. Jednak nadal uzasadnione jest pytanie: jak to się ma do tego, co wiemy o ruchach wojskowych tamtych czasów? Nie jest to sprzeczne z tym, co wiemy, i tak naprawdę to ludzie, którzy twierdzą, że jest to niezgodne, nie rozumieją ówczesnej sytuacji, jeśli chodzi o liczebność wojsk.

C. Abraham i Filistyni – anachronizm?

Przejdźmy teraz do CB: „Księga Rodzaju 14”. C. brzmi: „Abraham i Filistyni”. Kwestię Abrahama i Filistynów można znaleźć w Księdze Rodzaju 21:32, gdzie czytamy: „Tak zawarli przymierze w Beer-Szebie, ale potem powstał Abimelech, a Fichol, dowódca swego wojska, wrócił do ziemi Filistynów”. W wersecie 34 czytamy: „Abraham przebywał w ziemi Filistynów przez wiele dni”. Zatem na zakończenie rozdziału 21 mamy spór pomiędzy Abimelechem i Abrahamem dotyczący korzystania ze studni oraz wzmiankę o Filistynach.

Powiedziałbym, że większość komentatorów twierdzi, że jest to anachronizm. Co to jest anachronizm? Jest to coś niestosownego ze względu na czas, w którym zostało to umieszczone w tekście, i mówi się, że musiał to napisać ktoś później, kto wiedział o Filistynach, gdy Filistyni stanowili zagrożenie w ziemi Kanaan. Ale Filistynów nie było w czasach Abrahama, więc jest to anachroniczne. Zwykle podkreśla się, że Filistyni przybyli do Kanaanu dopiero około 1200 roku p.n.e., czyli długo po czasach Abrahama (ok. 2000 roku p.n.e.). Ich przybycie wiąże się zwykle z odpartym atakiem ludów morza na Egipt. Zwykle uważa się, że Filistyni przybyli z Krety, przybyli znad Morza Śródziemnego i zaatakowali Egipt. Następnie osiedlili się na południowym wybrzeżu ziemi Kanaan i stali się grupą ludzi, którą znamy z czasów Dawida i Saula.

Teraz krytycy twierdzą, że ta historia została napisana później, później uznano za oczywiste, że Filistyni byli tam zawsze. Przyniosłem, jak sądzę, na ostatnią godzinę zajęć lub poprzednią książkę Johna Brighta „*Historia Izraela*”, wydanie ^{trzecie}. John Bright na

stronie 82 tej książki stwierdza, że wzmianka o Filistynach jest anachronizmem i dodaje, że „choć przez cały ten okres utrzymywały się kontakty z krajami Morza Egejskiego, sami Filistyni przybyli znacznie później”. Co teraz możemy o tym powiedzieć? Jest na 12 stronie notatek, jest odpowiedź Josepha Free, *Archaeology and Bible History*. W książce Free, strony 65-66, omawia on problem Filistynów. Joseph Free był przez lata profesorem w Wheaton College. Wykonał wiele prac archeologicznych w Palestynie, właściwie osobiście kupił grunt, na którym znajdowała się opowieść o Dotanie. Myślę więc, że on, jego rodzina, fundacja czy ktokolwiek inny jest właścicielem Dothanu i prowadził tam wykopaliska przez długi czas. Wheaton College ma wiele artefaktów z Dothan. W każdym razie napisał tę książkę, która jest dobrym podręcznikiem na temat Biblii i archeologii. Na stronie 65 pisze: „Niektórzy liberałowie utrzymywali, że wzmianka o stosunkach Abrahama z Filistynami w roku 2000 jest błędem, ponieważ Filistyni przybyli około roku 1200. Burrows z Yale powiedział: «Widzieliśmy, że Filistyn przybył do Palestyny we wczesnej epoce żelaza, niedaleko roku 1200. Jest całkiem niemożliwe, aby datować Abrahama i Izaaka na tak późny okres, a jednak Księga Rodzaju przedstawia, że obaj mieli do czynienia z Filistynami i królem Abimelechem”. Burrows twierdzi, że można to wyjaśnić jako wygodny i nieszkodliwy anachronizm i konkludować: „w każdym razie błąd, na który natknęliśmy się, jest niewątpliwie błędem”. Free komentuje, że „tego rodzaju rzekomą sprzeczność często wykorzystują liberałowie na poparcie swoich stwierdzenie, że w Biblii występują problemy, a w wielu przypadkach nawet bezpośrednie sprzeczności”. Ale Free mówi: „Właściwie nie ma sprzeczności, cały argument opiera się na milczeniu. Jak dotąd nie ma jednoznacznych dowodów archeologicznych, które odkopano, wskazując, że Filistyni byli w Palestynie w 2000 roku p.n.e. Jest jednak całkowicie możliwe, że w tak wczesnym okresie przebywali oni w Palestynie i że ich liczba wzrosła o około 1200. Ten ostatni napływ potwierdzają odkrycia archeologiczne. Jest całkiem możliwe, że znajdziemy w Kanaanie dowody archeologiczne na istnienie wcześniejszych Filistynów. W każdym razie znaleziono tak wiele innych potwierdzeń fragmentów Pisma Świętego, że nierozsądne jest opieranie się na milczeniu, gdy ktoś upiera się, że w tym czasie w

Palestynie nie mogło być Filistynów”.

Widzisz, to jest ilustracja tego samego rodzaju rzeczy, o której mówiliśmy wcześniej, stwierdzając, że biblijne stwierdzenie jest podejrzane, ponieważ nie jest potwierdzone przez dowody archeologiczne. Pytaniem otwartym jest, czy kiedykolwiek odkryjemy dowody archeologiczne dotyczące Filistynów w 2000 roku p.n.e. na południowym wybrzeżu Kanaanu. Może to zrobimy, może nie. Myślę jednak, że nie powinniśmy sądzić, że materiał biblijny jest podejrzany tylko dlatego, że nie mamy tego rodzaju potwierdzenia archeologicznego. Jakies pytania na ten temat?

Mógłbym po prostu powiedzieć, że jeśli przejdiesz do Księgi Wyjścia 13:17 i znajdziesz tam stwierdzenie, że „Bóg prowadził ich w czasie Wyjścia, nie przez ziemię Filistynów, chociaż była blisko, bo Bóg powiedział „aby ludzie nie pokutowali, gdy zobaczą wojnę, i nie powrócili do Egiptu”. Z Wyjścia 13:17 wynika, że w czasie Wyjścia Filistyni byli silni na tym wybrzeżu. Jeśli przyjmiemy wczesną datę Wyjścia, czyli około 1400 roku p.n.e., to wciąż jesteśmy przed czasem, w którym istnieją dowody na obecność Filistynów w południowym Kanaanie, czyli około 1200 roku p.n.e. Zatem nie jest to tylko problem Abrahama i Izaaka, ale Myślę, że naszą odpowiedzią na to pytanie powinny być dowody archeologiczne, jest fragmentaryczna i tak naprawdę nie potwierdza tej sprawy.

Cóż, najwyraźniej na tym obszarze przybrzeżnym, gdzie mieszkali Filistyni, znaleźli dowody okupacji około 1200 roku, ale nie znaleźli dowodów na okupację wcześniej. To mogło w dużej mierze zależeć od tego, jaki to był zawód, jaką kulturę mieli i jak żyli. Może być wiele zmiennych, po prostu nie znaleziono tam dowodów na wcześniejsze osadnictwo filistyńskie.

Czasami nie wiesz, gdzie kopać. Sprawdź, czy masz długoterminową witrynę, która stworzyła te informacje, identyfikacja witryny jest całkiem łatwa, ale jeśli nie masz witryny długoterminowej, kto wie, gdzie one się znajdowały. Mogą być wszędzie.

OK, jutro się tym zajmiemy.

Przepisane przez Madeleine Berner
Wstępna i ostateczna edycja autorstwa Teda Hildebrandta
Opowiedziana ponownie przez Teda Hildebrandta